

architectenweb

nummer 3 — jaargang 1 — december 2013

Gispen

DESSO

KONE

handicare

LIMBURGIA

wall-linQ

Tarkett

Interview
Fiona de Vos

Thema
Zorg

Achtergrond
Ouderenhuisvesting
Project
Meander Ziekenhuis

Waardevolle ruimte

Met hernieuwde focus op de ruimtelijke kwaliteit van het ziekenhuis gaf atelier PRO vorm aan het nieuwe Meander Medisch Centrum in Amersfoort. Een lange laan, meerdere binnenpleinen en uitzicht op het omliggende landschap bieden patiënten, bezoekers en het zorgpersoneel een overzichtelijke en lichte zorgomgeving.

Tekst Robert-Jan de Kort

Nooit eerder ontwierp architect Hans van Beek van atelier PRO een ziekenhuis. Totdat hij in 2005 door het bestuur van het Meander Medisch Centrum werd geselecteerd als architect van hun nieuw te bouwen topklinisch centrum in Amersfoort. De organisatie verruilt met de kerst zijn huidige twee verouderde onderkomens voor een gloednieuw gebouw.

Van Beek kreeg de opdracht om in zijn ontwerp de patiënt centraal te stellen. Het verblijf in het ziekenhuis dient optimaal bij te dragen aan de gemoedstoestand van de patiënt, hetgeen volgens vele theorieën, onder de verzamelterm *healing environment*, een positieve bijdrage levert aan zijn genezing. De situering van het ziekenhuis in een landschappelijke omgeving draagt hier aan bij. De ruimte binnen het ziekenhuis moet vervolgens zorgen voor rust, overzicht, uitzicht en ontmoeting. De hernieuwde aandacht voor de gesuggereerde correlatie tussen de kwaliteit van ruimtes en genezing maakt het ontwerpen van een ziekenhuis een voorname architectonische opgave. Dat de organisatie koos voor een architect zonder ziekenhuiservaring zegt veel

over de frisse blik die gewenst werd bij deze opgave.

Drie gebouwen

De focus op de kwaliteit van ruimtes in het ziekenhuis, en daarmee de noodzaak voor zorgvuldige architectuur heeft, naast de actuele interesse in *healing environment*, een tweede oorzaak. Sinds 2007

Een architect zonder ziekenhuiservaring moest zorgen voor een frisse blik op de opgave

zijn ziekenhuizen zelf verantwoordelijk voor de financiering van hun gebouwen. Dit dwingt de organisaties om hun gebouwen optimaler dan voorheen te plannen en te exploiteren. Omdat een te duur gebouw een negatieve waarde op de balans veroorzaakt, wordt meer dan voorheen ingezet op specificiteit en kwaliteit.

De functies van het Meander Medisch Centrum zijn ondergebracht in drie bouwdelen met elk een specifiek kostenplaatje: de zogenoemde *hot floor* met daarin onder meer de operatiekamers, laboratoria en intensive care; de verpleegafdelingen waar patiënten verblijven; en de poliklinieken en werkplekken van de artsen. De *hot floor* is door de noodzaak aan talrijke installaties de duurste zone van het ziekenhuis, terwijl de poliklinieken ondergebracht kunnen worden in een

gebouw vergelijkbaar met een kantoorgebouw. De verpleegafdelingen zitten qua bouwkosten tussen deze twee uitersten in. Door deze opsplitsing kan elk bouwdeel een voor zijn functie specifieke ruimtelijke opzet krijgen en, belangrijker, zijn de minst specifieke bouwdelen niet onnodig duur.

Publieke ruimtes

Een voornaam deel van de ontwerpopgave betrof datgene wat de drie bouwdelen verbindt; de ruimtes ertussen. Van Beek kende de voornaamste publieksfunctie toe aan de brede en lange ruimte tussen de verpleegafdelingen en de poliklinieken. Deze ruimte, treffend de Laan genoemd, vormt de entree voor alle bezoekers en de as waaraan de meest toegankelijke functies van het ziekenhuis gelegen zijn. Dit zorgt voor een grote overzichtelijkheid van het ziekenhuis.

Bezoekers te voet komen aan het begin van de Laan via een flauwe helling het ziekenhuis binnen. De Laan ligt namelijk op de eerste verdieping, doordat de gehele parkeergarage voor bezoekers op de begane grond gesitueerd is. Halverwege de Laan komen de bezoekers vanuit de parkeergarage boven.

In tegenstelling tot oudere ziekenhuizen zijn de wachruimtes niet per kliniek afzonderlijk in het gebouw gesitueerd, maar zijn deze zoveel mogelijk ondergebracht op de binnenpleinen. Het grootste binnenplein, de Brink, wordt begrensd door de bouwdelen waarin de poliklinieken en de werkruimtes van de artsen zijn ondergebracht. In de afwerking van deze ruimte is veel hout gebruikt. Via het glazen dak valt daglicht binnen en via de glazen puien biedt De Brink zicht op het omliggende landschap. Naast de wachruimte is er ook het restaurant gesitueerd voor patiënten, bezoekers en het medisch personeel. Het combineren van deze functies en verkeersstromen maakt het tot een plek met een stedelijke karakter.

Ten zuidoosten van de Laan ligt de Orangerie: een tweede wachruimte waar patiënten kunnen wachten op bijvoorbeeld het prikken van bloed of het maken van röntgenfoto's, scans en echo's. Deze diensten worden ad hoc gebruikt en zijn daarom minder strak in te plannen. Omdat de gemiddelde wachttijden hier langer kunnen zijn is het karakter van de Orangerie rustiger dan die van de Brink.

Doorsnede

Atelier PRO richtte zich niet alleen op de bouwdelen zelf, maar ook op de ruimte ertussen

Ook in deze ruimte is veel hout toegepast en zijn verschillende rustplekken gecreëerd. Voor wie zich echt wil afzonderen van de rest van de bezoekers is aan de Laan een stillerimte gesitueerd die uitzicht biedt op een groen binnenhof.

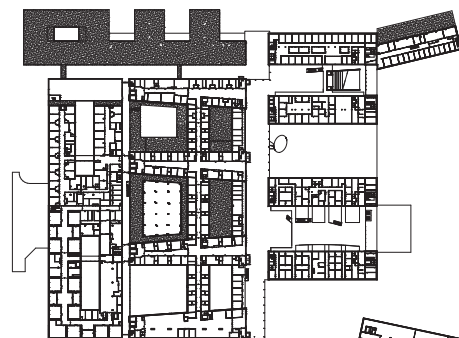
De Laan eindigt met een toegang tot het Meanderpark.

Weg van de gang

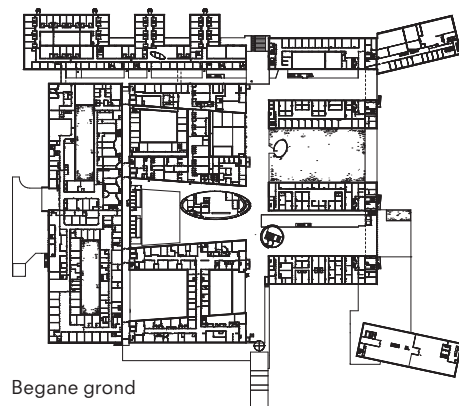
Tussen de poliklinieken op het noordwesten en de *hot floor* op het zuidwesten strekken zich de vier bouwvolumes uit van de verpleegafdelingen. Hier is het ziekenhuis uiteindelijk ook het hoogst. Ieder volume is vanaf de Laan toegankelijk via een eigen liftkern en trappenhuis. Het laatste volume huisvest de gesloten psychiatrische afdeling, die vanzelfsprekend geen directe toegang aan de Laan heeft, maar wel verbonden is met de *hot floor*.

Van Beek kreeg de opdracht enkel eenpersoonskamers te ontwerpen; en tendens die bij meerdere nieuwe ziekenhuizen zichtbaar is. Uit verschillende onderzoeken blijkt namelijk dat een eenpersoonskamer een positieve uitwerking heeft op de beleving van de patiënten en op het verplegend personeel. De verwachting is dat het verblijf in het Meander Medisch Centrum korter kan zijn dan in een ziekenhuis met meerpersoonskamers. De eenpersoonskamers bieden maximale privacy aan de patiënten. De achterwanden van de bedden zijn voorzien van verschillende kleuren zodat elke kamer zich onderscheidt. Hoge ramen laten daglicht binnen en bieden uitzicht op de binnenhoven waaraan de kamers gelegen zijn.

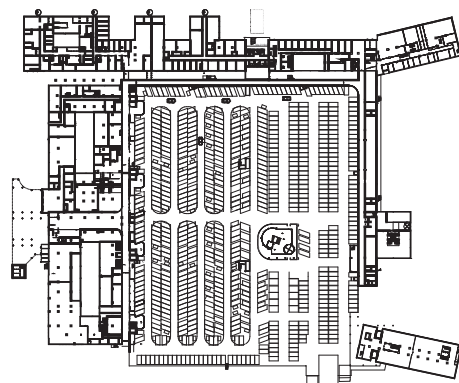
Van Beek koppelde de individualiteit van de eenpersoonskamers aan een col-

1^e verdieping

Begane grond

Parkeerverdieping

lectieve sfeer op de afdeling. De gangbare ruimtelijke opzet van een verpleegafdeling, met kamers aan een middengang, werd herzien. Van Beek stelt dat de gangen in ziekenhuizen vaak weinig verblijfskwaliteit hebben en tevens vaak gebruikt worden voor de tijdelijk opslag van materieel van het verplegend personeel. In het ontwerpproces leidde dit tot een opzet met trechtervormige ruimte tussen de kamers. Deze is smal aan de zijde waar de logistieke verbindingen van het verplegend personeel zich bevinden en breed aan de zijde van de Laan. Van een gang is daardoor geen sprake, eerder van →

een steeds breder wordende extra kamer, waar patiënten hun tijd buiten de eenpersoonskamers kunnen doorbrengen. De schegvorm nodigt uit om naar het breedste en lichtste deel te lopen, waar kan worden uitgekeken over de Laan. Op de hoger gelegen verdiepingen biedt een groot venster zicht op het groene landschap.

Van Beek beoogde een wisselwerking tussen de individuele kamers en de collectieve tussenruimtes. De ingangen van de kamers zijn dan ook voorzien van een brede schuifdeur. Door deze al dan niet

te openen naar de tussenruimte kan de patiënt kiezen voor afzondering op zijn eigen kamer of juist contact met de tussenruimte.

Daglicht tot in operatiekamers

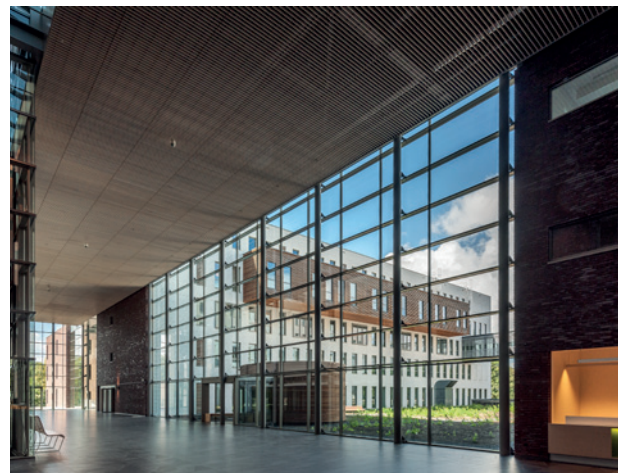
Achter de verpleegafdelingen ligt de *hot floor*. Dit bouwdeel, met zijn interne gangen en talloze kamertjes, doet nog het meest denken aan een ziekenhuis oude stijl. Dit is inherent aan de hoge bouwkosten en de daaruit volgende noodzaak om dit bouwdeel zo compact mogelijk te organiseren.

De *hot floor* ligt het verst verwijderd van de centrale Laan, maar heeft goede verbindingen met de verpleegafdelingen. Via een aparte ingang aan het ambulanceplatform worden patiënten voor spoedeisende hulp direct geholpen of naar een operatiekamer gebracht. Op de onderste verdieping van de *hot floor* bevindt zich het logistiek centrum waar alle goederen

aankomen en via een logistieke ring alle delen van het ziekenhuis kunnen bereiken.

Ondanks de dure vierkante meters ervan, bracht Van Beek ook in de *hot floor* licht en lucht. Het bouwdeel is georganiseerd rondom twee binnenhoven waar-

**De wacht-
ruimtes zijn
zoveel mogelijk
ondergebracht
op de binnen-
pleinen**

Boven

De patiëntenkamers komen uit op een wigvormige gemeenschappelijke ruimte.

Onder

Ter ondersteuning van de oriëntatie heeft iedere afdeling zijn eigen kleuraccent gekregen.

Linkerpagina boven

De Laan verbindt de verschillende gebouwdelen en atria met elkaar.

Linkerpagina onder

Een blik naar buiten, richting een van de binnentuinen.

door aanliggende interne ruimtes, ook de operatiekamers, voorzien zijn van ramen en dus van daglicht. Mochten de chirurgen dit niet wensen, dan zijn de ruimtes te verduisteren.

Een stuk van de stad

De opzet van het Meander Medisch Centrum zegt veel over de verwachte transitie die het gebouw in de toekomst zal ondergaan. De *hot floor* kan horizontaal nog uitbreiden, maar de verpleegafdelingen kunnen binnen de huidige kaders niet groeien. Wel bevinden zich op de verpleegafdelingen nu twee verdiepingen met kantoren. Deze zouden later van functie kunnen veranderen.

Dwars op de verpleegafdelingen staat een centrale gang waaraan eveneens kamers zijn gesitueerd. Deze gang bevat 'ademruimte' voor iedere afdeling. Waar de ene afdeling wellicht zal krimpen, zal de andere groeien. Zo kunnen de afdelingen naar verwachting beperkt blijven tot

een enkele verdieping. Tevens kan een van de schijven in de toekomst wellicht een hotelfunctie krijgen en dan relatief autonoom functioneren.

Het Meander Medisch Centrum kan wel fysiek groeien bij de poliklinieken. Aan deze zijde is er rekening gehouden met een toekomstige verlenging van de bouwvolumes. Aangezien dit relatief goedkope gebouwdelen zijn is deze transitie financieel te behappen. Een bouwvolume met een schoolgebouw van het Gezondheidszorg College is los van de Laan gebouwd. Deze zou in de toekomst aan het Meander Medisch Centrum verbonden kunnen worden, bijvoorbeeld als er een noodzaak is tot het gebruiken van

het auditorium van het ziekenhuis.

In dit groeiscenario zal het ziekenhuis met de Laan als centrum steeds meer een stedelijke plek kunnen worden met een intensief gebruik van de voorzieningen door meerdere groepen. Een plek waar mensen voor een kort verblijf en voor een specifiek zorgproduct naar toe zullen komen. En passant gebruik makend van de winkels en het restaurant en misschien van het (zorg)hotel. De ruimtelijke opzet van het nieuwe ziekenhuis heeft het in zich om het Meander Medisch Centrum als stedelijke plek, in plaats van ondoorgegrondelijk zorggebouw, te laten nestelen in het collectief geheugen van Amersfoort. —

